

DANIELIAI

ineliiai gyvena stambiomis kaimenėmis, kartais net po 20—30 žvėrių. Įprastai kaimenė sudaryta iš suaugusių patelių ir abiejų lyčių jauniklių, ir savo vedlę patelę, nors ši ne visuomet eina kaimenės priešakyje. Žadinti danieliai dažniausiai bėga virtine.

Biologinė danielių amžiaus riba — 18—20 m., vidutiniškai jie gyvena iki 15 m.

Patinai lytiškai subręsta trečiaisiais, o veržiasi rujoti ketvirtaisiais metais, nors tai nepageldaujama. Ketverių metų patinai aktyviai rujoja.

Danieliai suauga pagal svorį maždaug 4—5 metų. Didžiausią svorį ir riausius ragus turi nuo 7—8 m. žvėrys. Okinė amžiaus riba — 10—m. (visi sumedžiotini).

Patelės lytiškai subręsta antraisiais metais. Trečiųjų metų pradžioje vaik visos (apie 90—95 proc.) atsiveda jauniklių. Visos kaimenės priešla — 70 proc. antramečių — senių patelių skaičiaus, įskaitant ir jauniklių nuostolius.

Didžiausią svorį patelės pasiekia apie 5—6 m.; sulaukusios 8 m. (ūkinės amžiaus ribos) jos sumedžiotinos.

RAGŲ VAINIKAS

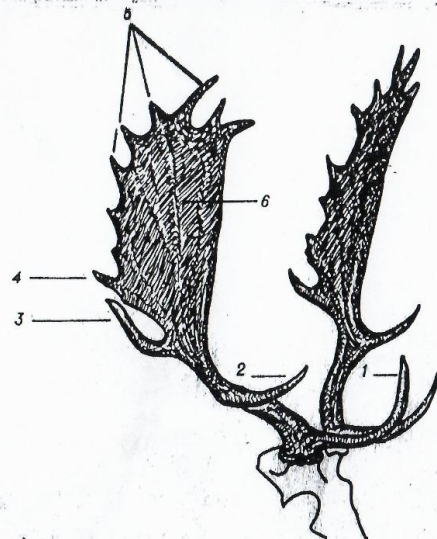
niellaus ragų elementai tokie pat, kaip elnio, tik vietoj karūnos yra ili mentė su ataugėlėmis. Ragų vainikas (28 pav.) gali būti V, U raičių, širdies arba kriaušės formos. Vainiko skėstumas turi būti ne didesnis už ragų ilgio vidurkį.

Akinė atauga — išaugusi į priekį tuoj virš rožės.

Tarpinė atauga irgi nukreipta į priekį, bet dažnai danieliai jos neturi.

Pomentinė atauga labiau pasukta į vidų. Tuoj už jos ragas kiek links- atgal ir išauga į mentę.

Mentė turi būti be gilesnių iškarpų, iš vidaus truputį įdubusi, išorėje ili, su negiliais, spinduliu išsiskleidžiančiais grioveliais — buvusio o apvalkalo stambiųjų gyslų pėdsakais. Užpakalinė briauna nusėta iraus dydžio ataugėlių. Pirmoji iš apačios vadinama pentinu. atės turi būti vienodo dydžio, simetriškos, tamsiai bronzinės spalvos. esti labai įvairios formos (29 pav.). Brestant danieliui, mentės forma čiasi iki penktųjų ragų; vėliau tekinta jos ataugėlių skaičius ir ilgis. šios savybės daugelį metų pagal mentes galima atpažinti tuos pačius

28 pav. Danieliaus ragų vainikas:

1 — akinė atauga, 2 — tarpinė atauga, 3 — pomentinė atauga, 4 — pentinas, 5 — mentės ataugėlis, 6 — mentė

danielius, papildomai palyginant ir akines ataugas, kurios lieka tos pačios formos ir linkimo krypties.

Plačioji keturkampio kontūrų danieliaus ragų mentė yra ideali.

Pailgoji mentė — ilga, stambi, keturkampio kontūrų, perspektyvi.

Pleištinė, arba trikampė, mentė yra nusenusio arba neperspektyvus — selekcinio — danieliaus požymis.

Mažoji mentė — ant aukšto kotelio, maža, kvadratinė — neperspektyvi. Danieliai tokiais ragais yra selekciniai.

Išlenktosios mentės pagrindas pleišto pavidalo, viršūnė išlenkta ir susmailėjusi. Tokie ragai esti neperspektyvus žvėries.

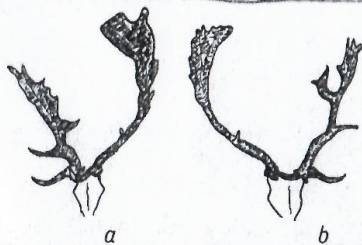
Karpytoji mentė su V raidės formos iškarpomis būdinga jauniems danieliams (vėliau iškarpos išnyksta). Ragai rodo žvėrį esant neperspektyvų.

Karpytoji mentė su ovalo formos iškarpomis — selekcinio žvėries požymis. Tos iškarpos išlieka per visą danieliaus amžių.

ragai. Iki globojami danieliai, kurių ragai su bukomis, tamsiomis, lyg sutrūnijusiomis viršūnėmis (31 pav.).

Selekciniai esti iešmaragiai, nors danielių tarpe tokių reta. Nuo antramečio iešmaragiai skiriasi tuo, kad turi rožes. Selekcijos požymis — silpnai išsivysčiusios akinės arba pomentinės ataugos arba jų nėra (danieliaus ragų ataugėlės dažniau nulūžta negu elnio, todėl reikia saugotis klaidos), nėra sustorėjimų ragų viršūnėse. Selekcijos požymis yra skirtingo ilgio, nevienodai išsišakoję, labai ploni ar trumpi (iki 15–20 cm) ragai.

Trejetieji ragai (ketvirtieji metal) turi būti su mentėmis, nors jos dar esti siauros. Mentės jau turi ataugėles. Bloguose plotuose vietoj mentės esti ilga šakotinė su bukais, suplotais galais, pastebima mentės formavimosi pradžia (32 pav.).

32 pav. Trejetieji ragai:

a — geri, b — blogi, su ovalo formos iškarpomis, kairiojo rago mentė pleištinė, ant ilgo kotelio.

Selekciniai ragai yra be akinės ir pomentinės ataugos, labai nevienodai išsivystę, itin ploni ir trumpi, o geruose plotuose — nementėti; ragų mentės su ovalo formos iškarpomis; mažos, ant ilgo kotelio pleištinės (trikampės) mentės.

Ketvirtieji—penktieji ragai (penktieji—šeštieji metal). Gerų ragų mentės turi būti stambios, keturkampio kontūro, su gausiomis ataugėlėmis nugarinėje dalyje, taip pat stambiomis akine ir pomentine ataugomis (33 pav.).

Selekciniai ragai esti silpni, nevienodo augumo; su silpnai išsivysčiusiomis akine ir pomentine ataugomis arba be jų; su trikampio formos aukštai iškilusiomis mentėmis arba su mentėmis, turinčiomis ovalo formos iškarpas.

Seštieji—septintieji ragai (septintieji—aštuntieji metal) yra dar nebaigę vystytis, bet jau labai stambūs, su ilgomis, plačiomis, keturkampio kontūro mentėmis. Vėliau ragai ir mentės dar storėja, stambėja.

Selekciniai ragai esti su tokiais pat trūkumais, kaip ketvirtieji—penktieji, taip pat su maža, pleištinė, išlenktąja, karpytąja (ovalo formos iškarpomis) ir suplėsytąja mentėmis (žr. 29 pav. Danieliaus ragų menčių formas).

33 pav. Ketvirtieji — penktieji ragai:

a — geri, b — selekciniai, su pleištinė kairiąja mente, c — selekciniai, suplėsytos mentės formos kairėje mentėje — ovali iškarpa

Aštuntieji ir vėlesni ragai. Geriausi būna aštuntieji—vienuoliktieji ragai. Vėliau pamažu jie ima menkėti: siaurėja ir plonėja mentės, įgauna trikampio kontūrą; dažnai mentės arba ragai iškrypsta, susisuka; kartais išauga vienas arba du mentėti ragai be mentės ataugelių.

PATINŲ AMŽIAUS NUSTATYMAS

Patinų amžius nustatomas pagal 8 lentelę.

Antramečiai ir trečiamečiai patinai ragus meta gegužės viduryje, trečiuosius ragus — iki gegužės vidurio, ketvirtuosius ir penktuosius — balandžio pabaigoje, šeštuosius—septintuosius — nuo balandžio vidurio iki pabaigos, aštuntuosius—vienuoliktuosius — nuo balandžio vidurio, nusenę — balandžio viduryje. Pirmuosius ragus patinai valo rugpjūčio viduryje, antruosius — dvyliktuosius — nuo rugpjūčio pabaigos iki rugsėjo pradžios, nusenę — rugsėjo pradžioje (34, 35, 36 pav.).

30 pav. Danieliaus ragų menčių formos:

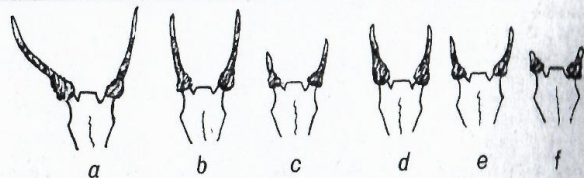
a — plačioji mentė, b — pailgoji mentė, c — pleištinė, arba trikampė, mentė, d — mažoji mentė, e — klenktoji (Euvies plivo formos) mentė, f — karpytoji su V raidės formos iškarpomis mentė, g — karpytoji su ovalo formos iškarpomis mentė, h — suplėšytoji mentė

Suplėšytoji mentė sudaryta iš gilių V ir ovalo formos išarpų, kurios neišnyksta. Jei tokie ragai yra ketvirtieji ar vėlesni, žvėris yra selekcinis. Šių ragų nereikia painioti su antraisiais — trečiaisiais ragais, kurių mentės dar nesusiformavusios ir yra panašaus pavidalo.

Rago kamienas turi būti stambus ir apvalus.

RAGŲ VYSTYMASIS IR SELEKIGINIAI POŽYMAI

Pirmieji ragai (antrieji metal) būna iešmelio formos, išauga apie balandžio vidurį, sukaulėja liepos — rugpjūčio mėnesiais. Šiuo metu patinai nusivalo nuo ragų kailį. Priešingai elniams, danieliai jaunikliai ragus valo anksčiau negu seniai. Meta ragus sekančių metų balandžio pabaigoje ar gegužės mėnesį. Pirmieji ragai yra be rožių, o su kriaušės formos sustorėjimais.

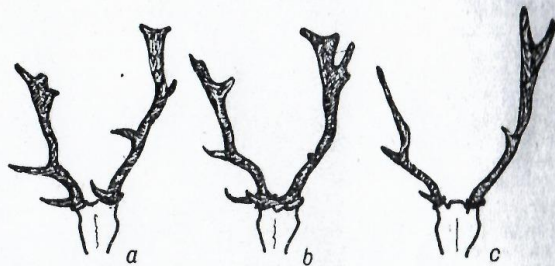
31 pav. Pirmieji ragai

Geruose plotuose: a — geri, b — vidutiniai, c — blogi; bloguose plotuose: d — geri, e — vidutiniai, f — blogi

Gerai ragai ir geruose plotuose būna 20—40 cm, bloguose — 10—20 cm ilgio (30 pav.).

Selekciniai danieliai esti mažo kūno svorio, trumpesniais kaip 10 cm rageliais, labai plonais arba labai nevienodo ilgio ragais.

Antrieji ragai (trettieji metal) yra su ašine ir pomentine ataugomis, sustorėjusiomis arba suplotomis viršūnėmis. Tai menčių susidarymo pradžia. Geruose plotuose danielių ragai esti 45—50 cm ilgio, ties rože — 8—10 cm apimties. Bloguose plotuose ir atšiauresniame klimate gali būti tik stori, ilgesni kaip 20 cm iešmeliai arba 30—35 cm ilgio šešišakiai

32 pav. Antrieji ragai:

a — geri, b — vidutiniai, c — blogi, selekciniai, nevienodai išsivystę

Perspektyvūs
pirmieji nagai

antrieji nagai

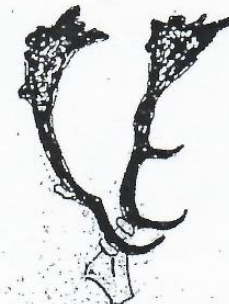

trešieji nagai

Atvankiniai

B

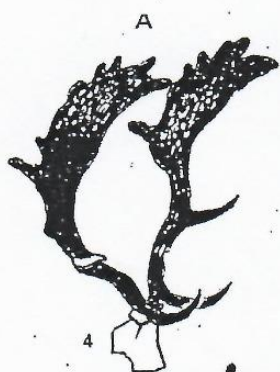
tuimpesni nei
10 cm
tuimpesni ir
ausų kaušelių
išmakagjai
gumbakagjai

gumbakagjai
išmakagjai
saliakagjai
iš dalies šeši-
kiai, šeši-
tuimpesni nei
35 cm

šeši-
ar prastesni
be menčių,
akine, po men-
tine tuimpesni
nei 10 cm, mentis
mažos ir iškarptom
ragai tuimpesni nei
40 cm

334

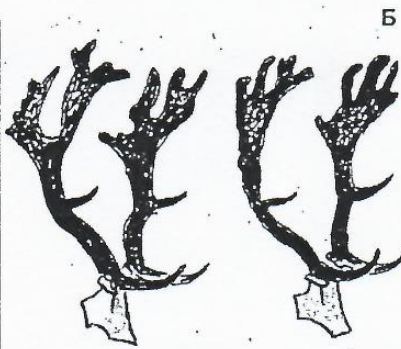
ketvirtieji
nagai

penktieji
nagai

šeštieji-
septintieji
nagai

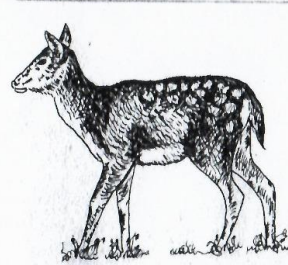
akine, po men-
tine tuimpesni nei 13 cm
be menčių ar su gi-
liom iškarptom,
tikampro, zombo-
mentys, ragai
tuimpesni nei
50 cm

ragai be menčių
mentys ovalo for-
mos su iškarptom
ragai tuimpesni
nei 60 cm ir
sveria mažiau
nei 2,3 kg

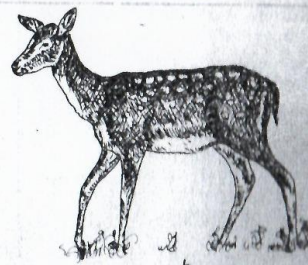
Amžius (metai)	Galva	Kaklas	Galvos ir kaklo laikysena	Užvaizda	Elgsena
1,5	Iš priekio — siaura, iš šono — smaili	Labai plonas, gražus	Kaklas labai išriestas, iškelias statmenai į viršų	Neslambus, svoris tolygiai pasiskirstęs ant abiejų kojų. Jauniklis atrodo tigi-kojis	Naiviai smalsus, labai pri- sirišęs prie patelės
2,5	Kakta truputį platesnė, iš šono — smaili. Veido išraiška žvali, jaunatviška	Labai plonas, gražus	Labai išriestas, iškelias statmenai į viršų	Kiek slambesnis	Laikosi jauniklių būryje, nuosaliai nuo rujos
3,5	Kakta platesnė, iš šono galva smaili	Slambesnis, dar gražus, pradeda ryškėti pagurklis	Be esminių pakitimų	Dar labiau sustambėjęs	Laikosi vidutinio amžiaus patinėlių būryje. Mėgina rudyti, tačiau vyresnieji patinai juos dažniausiai nuveja
4,5—5,5	Kakta plati, iš profilio atrodo bukęsnė, veido išraiška ori, rimta	Pastebimai platesnis, vis ryškėsnis pagurklis	Kaklas dar išriestas, bet laikomas ne taip statmenai	Slambus, svoris pamažu persikelia ant priekinių kojų	Ne rujos metu laikosi kaimeneje, aktyviai rujoja
5,5—7,5	Kakta plati, buliška, iš šono — buka, trikampio formos	Tvirtesnis, todėl atrodo trumpesnis. Ryškus pagurklis	Be esminių pakitimų	Slambus, svoris — ant priekinių kojų. Pradeda rysi keti gogūs	Ne rujos metu laikosi pavieniui arba nedideleje kaimeneje. Rujos metu agresyvus kitų patinų atžvilgiu
8,5—11,5	Kakta labai plati. Galva iš šono atrodo trumpa, tankesnė, šnervės plačios. Didinga veido išraiška	Tvirtas, platus ir trumpas; labai atsikišęs pagurklis	Kaklo išrietimas dar matyti, laiko kaklą beveik horizontaliai, tik truputį pakėlęs į viršų	Slambus, svoris — ant priekinių kojų. Gogus ryškus, papilvė nukarusi	Ne rujos metu laikosi vienas arba nedideleje kaimeneje. Rujos metu labai agresyvus patinų atžvilgiu
nuo 12	Stambi, buliška, šnervės, veido išraiška niūri	Platus, todėl atrodo trumpas	Kaklą laiko beveik horizontaliai	Sumenkėjęs, kaulėtas. Labai nukarusi papilvė, išlinkusi nugarą	Išvargęs, nusilpęs, labai atšargus

PATELIŲ AMŽIAUS NUSTATYMAS

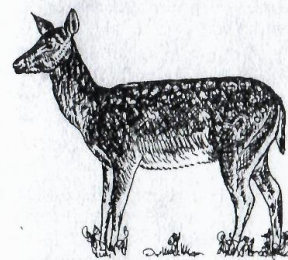
Pirmametėms patelėms (ir patinėliams) pakaklėje auga ilgi šeriai, ir pagal tai jas galima atskirti nuo antrametėjų. Galva trumpa, apvalių formų, vaikiškai smalsios akys, kaklas plonas (37 pav., a).

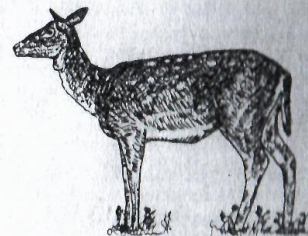
a

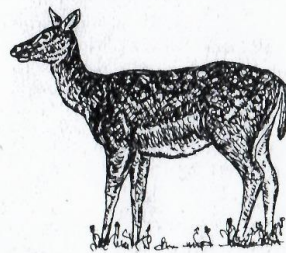
b

c

d

e

f

37 pav. Danielės:

a — pirmametė, b — antrametė, c — trečiametė, d — vidutinio amžiaus (3—6 m.), e — sena (7—9 m.), f — nusenusi (10 m. ar vyresnė)

Danielių patinų skirstymas į atrankos grupes pagal ragus ir amžių

Ragai (skliaustuose – amžius metais)	Amžiaus klasė	Atrankiniai	Perspektyvūs	Labai perspektyvūs
Pirmieji (1.5)	Metiniai	Gumbaragiai. Iešmaragiai, kurių ragai labai ploni arba trumpesni už ausų kaušelius, išskyrus su labai storu (kriaušės formos) pagrindu. Iešmaragiai, kurių ragai labai skirtingo ilgio	Iešmaragiai, kurių ragai stori arba ilgesni už ausų kaušelius, taip pat labai ploni arba trumpesni už ausų kaušelius, bet su labai storu (kriaušišku) pamatu	Iš dalies išsivystę šakiaragiai ir su šakotesniais ragais
Antrieji (2.5)	Jauni	Gumbaragiai. Iešmaragiai. Šakiaragiai. Iš dalies išsivystę šešiašakiai. Šešiašakiai, kurių akinės ir pomentinės šakos trumpesnės kaip 8 cm, be menčių užuomazgų, su trumpesniais kaip 35 cm ir plonais (kamieno apimtis apačioje ir viršuje mažesnė kaip 6 cm) ragais	Šešiašakiai, kurių akinės ir pomentinės šakos ilgesnės kaip 8 cm, su menčių užuomazgomis ir ilgesniais kaip 35 cm ir storais (kamieno apimtis apačioje ir viršuje didesnė kaip 7 cm) ragais	Iš dalies išsivystę aštuonšakiai ir su šakotesniais ragais

Tretieji (3.5)	Jauni	Šešiašakiai ir prastesni. Su šakotesniais, bet be menčių ragais. Neatsižvelgiant į ragų šakų skaičiaus, kurių ragų akinės ir pomentinės šakos trumpesnės kaip 10 cm arba mentės yra mažos, trikampio formos ar su ovalo formos iškarpomis, arba ragai trumpesni kaip 40 cm ir ploni (kamieno apimtis apačioje ir viršuje mažesnė kaip 7 cm)	Nepriklausomai nuo ragų šakų skaičiaus, kurių akinės ir pomentinės šakos ilgesnės kaip 10 cm, mentės be ovalo formos iškarpų, ragai ilgesni kaip 40 cm ir stori (kamieno apimtis apačioje ir viršuje didesnė kaip 7 cm)	Ragai kaip ir perspektyvių, tačiau ragų mentės platesnės kaip 9 cm ir ilgesnės kaip 20 cm
Ketvirtieji ir penktieji (4.5–5.5)	Vidutinio amžiaus	Nepriklausomai nuo ragų šakų skaičiaus, kurių ragų akinės ir pomentinės šakos yra trumpesnės kaip 13 cm, arba ragai yra be menčių, arba kurių mentės su ovalo formos ar giliomis iškarpomis, arba mentės yra rombo ar trikampio formos, arba ragai – trumpesni kaip 50 cm ir ploni (kamieno apimtis apačioje ir viršuje mažesnė kaip 9 cm)	Nepriklausomai nuo ragų šakų skaičiaus, kurių akinės ir pomentinės šakos ilgesnės kaip 13 cm, mentės be ovalo formos ar gilių iškarpų, ilgesni kaip 50 cm ir stori (kamieno apimtis apačioje ir viršuje didesnė kaip 9 cm)	Ragai kaip ir perspektyvių, bet ragų mentės platesnės kaip 12 cm ir ilgesnės kaip 30 cm
Šeštieji ir septintieji (6.5–7.5)	Vidutinio amžiaus	Nepriklausomai nuo ragų šakų skaičiaus, ragai yra be menčių arba kurių mentės yra su ovalo formos ar giliomis iškarpomis, mentės yra rombo, trikampio ar „žuvies pilvo“ formos, arba ragai trumpesni kaip 60 cm ir ploni (kamieno apimtis apačioje ir viršuje mažesnė kaip 10 cm) arba sveria mažiau kaip 2,3 kg	Nepriklausomai nuo ragų šakų skaičiaus, ragų mentės be ovalo formos ar gilių iškarpų, ragai ilgesni kaip 60 cm ir stori (kamieno apimtis apačioje ir viršuje didesnė kaip 10 cm) ir sveria daugiau kaip 2,3 kg	Ragai kaip ir perspektyvių, bet ragų mentės platesnės kaip 15 cm ir ilgesnės kaip 35 cm

Aštuntieji – dešimtieji (8.5–10.5)	Brandūs	Medžiotini (elitiniai brandūs – danieliai, kurių ragai sveria daugiau kaip 2,5 kg)
Vienuoliktieji ir vėlesni (11.5 ir vyresni)	Seni	Medžiotini